

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Ujlaki Andor

Cím:

"Milyen lesz a jövő városa?"

Forrás:

Nemzeti Újság

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Old)

Osztályozás

Tárgy

725.091

Hely

Idő

"1942"

Személy

MILYEN LESZ A JÖVŐ VÁROSA

A városépítés új iránya szakít a soklakásos bérházakkal és elsősorban szociális célokat szolgál

A városépítés új irányai olyan fejlődést mutatnak, amely a technika és az építőművészet területe mellett eddig elhanyagolt új összefüggéseket keres. Az a megismerés vezeti ezt a városépítést, hogy a város nem csupán épületek és technikai berendezések szövedéke, hanem *bonyolult életegység*. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azokat az összefüggéseket, amelyekkel a városépítés ezernyi finom szállal fűződik a mindennapi élethez. Az új városépítők egész határozottan mutatnak rá törekvéseikre: *a városépítés legfőbb célja csak az ember lehet!* Ennél a pontnál domborodik ki aztán egy rendkívül fontos elv, *a szociális cél* szolgálata, a jövő városának elsősorban szociális városnak kell lennie.

A kapitalista gazdálkodás, az iparosodás, a közlekedés fejlődése nagy mértékben átformálta Európa városait. Ennek a kornak legjellemzőbb építkezése a városkép kialakításánál döntő fontosságú alkotások: *a bérház. A fejlődésnek pedig*

igazi mozgató elve a spekuláció. A városrendezés kimerült abban, hogy a feltárára váró területeken mértaniasan szerkesztett utcahálókat tervezzen. Európa nagyvárosai ebben a korban nyerték azt a városképet, amelynek ma szemlélői vagyunk. Ekkor épültek be az *utcák bérkaszárnyakkal* és néhány tagadhatatlanul nagyhatású városképen kívül ebben az időben keletkeztek a sakktable-szerű gyártelepekben és tűzfalakban bővelkedő külvárosok.

Ma azonban a városépítés már valóságos tudománnyá nemesedett és egészen új területeket érintő gondos vizsgálódások előzik meg. Ilyenek a *forgalomszámlálás, a népesedési jelenségek, a napbesugárzás, a közlekedési helyzet, a zöldterületek elosztása, az erdőterületek vizsgálata.* Kutatások folynak arra vonatkozóan is, melyek azok a társadalmi és gazdasági erők, amik az egyes városrészek életét és a települések irányát meghatározzák.

A külvárosok

Azok a nagyarányú, ideális várostervek, amelyeket az építészet új irányát követő tervezők formába öntöttek, mind azt megkívánják valósítani, amit a mai kor embere a várostól követel. A ma városában *nincsen hiány napbesugárzásban, zöldterületekben, megfelelő utszellességekben, forgalmi megoldásokban.* Előre kijelölték az ipari, kereskedelmi lakó- és hivatali negyedeket, ahol minden a helyén van.

A feltárára váró szűzterületek beépítésénél vagy a teljes lerombolásra érett régi részek újjáépítésénél is alkalom nyílik arra, hogy akár egész városnegyedek alakjában megvalósítsák a kor követelményeit. Ott azonban, ahol beépített területen kerül sor változtatásokra, ott lép előtérbe az új városépítés leglényegesebb mozzanata, az *értékelés.* Az értékelés kérdése az, hogy milyen mértékű változtatásokra van szükség, meghagyandónak ítélünk-e egyes kialakult életjelenségeket és a város életében gyökeret vert szokásokat. A jövő városának elsősorban ki kell domborítani annak a kornak lelkét, amelyben élünk. *Ki kell domborítani a szociális gondolatot.* A feladatok ezen a téren igen nagyok.

A telepítés, az olcsó kislakás kérdése, a közegészségügy és közlekedési problémák intézményes megoldása monumentális alkotásokra ad alkalmat. Az igazán korszerű város, a jövő városa, tehát csak a szociális város lehet, amely széles néprétegeknek *nyújt korszerű lakás- és életlehetőséget* és ezt a feladatot az új célok-nak megfelelő új eszközökkel és formákkal oldja meg. A ma városában éles kül-

lönbségeket látunk: *elhanyagolt és sivar külterületeket, egészen drága és előkelő negyedek mellett.* A jövő városában az egyes városrészek nem annyira színvonalukban, értékükben, mint inkább a rendeltetésükben különböznek majd egymástól.

Ma még gyakran találkozunk azzal a felfogással, amely a városépítési energiát a belső előkelő városrészekre kívánja központosítani és a külterületekről legszivesebben nem vesz tudomást. A jövő városépítője nem tehet különbséget a belváros és külváros között, hanem *tudása legjavát éppen az elhanyagolt külterületek színvonalának emelésére kell fordítania.*

Még mélyrehatóbb lesz az a változás, ami a város és vidék, városi élet és vidéki élet ma olyan ellentétes fogalmának megítélésében következnek majd be. Mindnyájunkban él az elpusztíthatatlan vágy a természet iránt. Ezt a törekvést bizonyítják az összes európai nagyvárosok külterületei, az ott épült kis kertes házacskák, vaskók tömegei. Könnyen elképzelhető, hogy az általános életszínvonal emelkedésével ez a jelenség a vá-

rosoknak milyen mértéktelen horizontális irányú kiterjedésére vezethet. A jövő városában nem a lakosság sűrűségét, hanem inkább a lazulását várhatjuk. *Nem gyorsvasutak, magasvasutak szövevényét,*

hanem kis automobilonok, kerékpárok tömegét és ezeknek megfelelő pompás széles utakat. A városok fejlődésének ez az útja emberibb, elmélyülőbb életmódhoz vezet.

Nagy-Budapest győzött a városok versenyében

Az elmúlt száz év folyamán a városok közti szabadversenyben minden magyar várost messze maga mögött hagyva, hatalmas győztes Budapest volt. A kiegyezés óta a környék községeit is beleszámítva, közel 300%-kal növekedett. Ugyanakkor jelentős városaink közül Pécs csupán 100, Pozsony, Szabadka, Arad 125, Debrecen, Kassa, Nagyvárad 150, Miskolc 200%-kal, európai viszonylatban pedig példátlan volt a főváros fejlődése, 1800-ban még mint Pest-Buda az európai városok sorában a 42., 1920-ban pedig mint Nagy-Budapest már a hatodik. Nagy-Budapest összes lakóinak száma ma kerekén véve másfél millió, ugyananyi, mint az ország többi 49 városának. Míg maga Budapest városa 1920—1930-ig 8%-kal növekedett, addig Nagy-Budapest ugyanezen idő alatt 44%-kal.

Ebben a nagyarányú növekedésben jelentékeny része van a megszállt területekről idemenekültek tömegének, de kétségtelen az is, hogy a városias életnek az ország területén arányosabb megoszlása esetén ez a tömeg is eloszolhatott volna az ország különböző városaiban. 1920—1930-ig a csonkaország 10.000 lakosnál kisebb lélekszámú helységeinek lakossága 5%-kal, tehát mintegy 200.000 lakossal fogyott. Budapest lakosságának megszorodása a falvak megfogyatkozásával szoros összefüggésben van.

Mindehhez hozzájárul az is, hogy a városépítő törekvések eddig jóformán

csak a fővárossal törődtek. A vidéki városokkal kapcsolatban alig. Ez adta a magját annak a pszichozisnak, amelyben azóta is élünk: a világváros pszichozisának. Budapest világváros keli, hogy legyen, tündökölnie, ragyognia kell, aki már egyszer idejutott, az lenézi a vidéket, a vidéki városokat. Sokszor talán joggal, mert van Budapestet utánzó főterük, főutjuk, de nincsen öntudatuk, szinte rejtegetik azt, ami bennük különleges, jellegzetes.

A magyar városépítés problémája abban rejlik, meg kell találnunk azt a városformát, azt a városideált, ami megfelel a városiasodás magyar földön lehetséges feltételeinek és mértékének. *Magyar földön aligha lehet szó toronyházakról, a beépítésnek arról a sűrűségéről, éjjel-nappal nyitott üzletekről, arról a siető életütemről, ami az európai városoknak ma olyan jellegzetes vonása. A magyar város legyen tágasabb, kiterjedtebb, mint az európai városok. Több legyen benne a távlat, a tér, kevesebb a szűk udvar és sikátor, kevesebb az emelet. Természetesen legyen belső kulturmagja, de ami ezt a magot körülöleli, az a magyar föld legteljesebb kihasználásából fakadó kerti kultúra, laza beépítésű villaszerű elővárosok régiója legyen. Ez a fejlődési irány, ez a városforma felel meg a mi táji, gazdálkodási, népesedési és lélektani viszonyainknak.*

A vidéki városok új arca

Az ötvenes évek idején Budapest még megőrizte a jellegzetes magyar városiasodás formáit. Kialakult egység volt klasszicizáló stílusú, horizontális jellegű városképekkel. Ezt a hangulatot ma már csak himnódóként őrzik a Vár és Vízváros egyes utcaképei. Ebbe a nyugal-

mas egységbe szélvészfényként tört be a hirtelen gazdagodás a világvárosi ambíciók páratlan építő lendülete. A zsufolt nyugati világvárosok példájára egyre-másra épültek a hatalmas méretű, sokemeletes, szükudvaros bérkasznárnyak. A város háttérát a világháború küszöbén is még

óriás tüzfalak, 80—100 lakásos házmonstrumok jelezték. A város belterülete minden hazai izzól, hagyománytól, táji és történeti jellegtől távolálló, sematikus nagyvárosi képet kapott. Hamarosan megindult azonban egy ellentétes városiasodási folyamat is: törekvés ismét az alacsony beépítésű családi lakóház építések felé. Sok évtizedes lappangás után ez mutatja újra a sajátos magyar városiasodási formákat. A fővárosi polgárság jelentősebb része most tér magához a néhány évtizedes nagyvárosi bódulatból. Feitámadt benne újra a menekülés a bérházaktól és a vágyakozás a kertes környezet, a független családi otthon után. A soklakásos bérházakhoz kötött életmód a fővárosi lakosság jelentős részére csak átmenet volt, amelynek emelkedő irányzata már megtört s helyette a főváros lazulása következett be.

Érdekes, hogy Európaszerte mutatkozik ez a törekvés a városok fellazítására, a városi életmódnak a természethez közelebbhozására. Nálunk ez tulajdonképpen a hagyományos magyar városjelleghez való visszatérést jelent. A korszerű városépítés legfőbb ideálja ez a tágasság, kertekre fellazított belsőség. A városépítés újabb művelői külföldön a jövő egészséges és technikailag is legjobban megoldható várostípusát nem a nagy városokban, hanem a sűrűn elszórt 30—50 ezer lakosú kisvárosokban látják. A városépítés egyik legfőbb feladata ma az, hogy adjuk vissza a sajátos városjellegét városainknak. Meg kell a módját találni annak is, mikor lehet ezt a korszerű várostípussal annyira rokon sajátos magyar városjellegét arra a civilizációs színvonalra emelni, amit ma már minden városlakó joggal megkíván a maga városától. Ha minél több vidéki városunkban sikerül ezt megvalósítani, akkor számolhatunk azzal, hogy csökken majd a fővárosba özönlők száma, mert a vidéki város vonzóereje megnövekszik. Akkor áll majd helyre a magyar városiasodásban ez az arányosság, amelyet megbontott az elmúlt évszázad egyenlőtlen fejlődése.

Igy, ilyen érdekesen és színesen mutatja be egy jeles építész, Rihmer Pál fővárosi mérnök a modern városépítés célkitűzéseit a napokban megjelent „Városok a múltban és jövőben” című munkájában, amelyet könyvrovatunkban már röviden méltattunk. A mű megállapításai közül különösen a szociális célok szolgálata, a belvárosok előkelő negyedei mellett a külső városnegyedek rendezésének fontosságára és a magyar vidéki városok egyéniségének, sajátos hangulatának visszaadására való törekvés különösen nagyjelentőségűek. A jövő városának felépítésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni ezeket a fontos szempontokat. A városépítés ilyen messzirenéző, nagyszabású feladatainak megvalósítására a mai idők nem alkalmasak. Kívánatos mégis az, hogy ezek az egészséges alapelvek átmenjenek a köztudatba arra az időre, amikor teljes erővel hozzáfoghatunk a nagyvonalú alkotó munkához.

Dr. UJLAKI ANDOR